

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΟΤΣΑΥΤΗ
ΚΑΤΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
(Προσφυγή υπ' αριθ. 39780/06)
ΑΠΟΦΑΣΗ
ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ
12 Ιουνίου 2008

*Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις οριζόμενες στο άρθρο 44 παρ. 2 της Συμβάσεως προϋποθέσεις.
Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.*

Στην υπόθεση Κοτσαύτη κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα),
συνεδριάζον σε τμήμα συντιθέμενο από τους δικαστές :

Nina Vajić, *Πρόεδρος*,

Χρήστο Ροζάκη,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιο Νικολάου,

και τον Γραμματέα του Τμήματος, Søren Nielsen.

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο στις 22 Μαΐου 2008.

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω
ημερομηνία :

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 39780/06) προσφυγής, την οποία κατέθεσε κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας ο Έλληνας υπήκοος Ιωάννης Κοτσαύτης («ο προσφεύγων»), ο οποίος προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 7 Σεπτεμβρίου 2006 δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπείται ενώπιον του Δικαστηρίου από τον Δικηγόρο Αθηνών Β. Χιρδάρη. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους του πληρεξουσίου της, Σ. Σπυρόπουλο, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Μ. Παπίδα και Σ. Αλεξανδρίδου, Δικαστικές Αντιπροσώπους του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Ο προσφεύγων, ο οποίος πάσχει από κίρρωση του ήπατος, παραπονείται ότι δεν έτυχε, κατά τον χρόνο κρατήσεώς τους, της κατάλληλης και προσαρμοσμένης στην πάθησή του ιατρικής περίθαλψης.

4. Στις 9 Μαρτίου 2007, ο Πρόεδρος του Τμήματος, που είχε επιληφθεί της υποθέσεως, αποφάσισε την εφαρμογή του άρθρου 39 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου και κάλεσε την Κυβέρνηση να διατάξει τη μεταφορά του προσφεύγοντος σε εξειδικευμένο ιατρικό κέντρο.

5. Στις 2 Απριλίου 2007, το Δικαστήριο αποφάσισε να κοινοποιήσει στην Κυβέρνηση την προσφυγή και την κατά προτεραιότητα εκδίκαση της υποθέσεως δυνάμει του άρθρου 41 του Κανονισμού Διαδικασίας. Δυνάμει του άρθρου 29 παρ. 3 της Συμβάσεως, το Δικαστήριο αποφάσισε να αποφανθεί ταυτοχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

6. Στις 11 Δεκεμβρίου 2007, το Δικαστήριο αποφάσισε, δυνάμει του άρθρου 54 παρ. 2 γ) του Κανονισμού Διαδικασίας, να καλέσει τους διαδίκους να του υποβάλουν συμπληρωματικές παρατηρήσεις.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ι. ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

Α. Τα αίτια της προσφυγής

7. Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1947.

8. Στις 24 Μαΐου 1998, ο προσφεύγων ετέθη υπό προσωρινή κράτηση, στις Δικαστικές Φυλακές Ναυπλίου, για αρχαιοκαπηλία και κατοχή ναρκωτικών. Στις

20 Σεπτεμβρίου 1999, το Κακουργιοδικείο Ναυπλίου τον κατεδίκασε σε ισόβια κάθειρξη (απόφαση υπ' αριθ. 125/1999). Την 1^η Ιουνίου 2000, το Εφετείο Ναυπλίου επικύρωσε την καταδίκη του ενδιαφερομένου και όρισε την ποινή σε 13 έτη και 4 μήνες κάθειρξη (απόφαση υπ' αριθ. 120/2000). Ο προσφεύγων ήσκησε αίτηση αναιρέσεως.

9. Με την απόφαση υπ' αριθ. 20/2001, το Εφετείο Ναυπλίου δέχθηκε να αναστείλει την εκτέλεση της επιβληθείσας με την απόφαση υπ' αριθ. 120/2000 ποινής. Στις 9 Φεβρουαρίου 2001, ο ενδιαφερόμενος αφέθη ελεύθερος με περιοριστικούς όρους.

10. Κατόπιν της απορρίψεως της αιτήσεως αναιρέσεως, ο προσφεύγων συνελήφθη και μεταφέρθηκε στις Δικαστικές Φυλακές Πατρών, στις 11 Ιουνίου 2003.

1. Το χρονικό διάστημα Αυγούστου 2003-Ιανουαρίου 2004

11. Τον Αύγουστο του έτους 2003, ο προσφεύγων εισήχθη στο Γενικό Νοσοκομείο Πατρών, προκειμένου να υποβληθεί σε εξετάσεις. Κατόπιν πολλών ειδικών εξετάσεων, οι ιατροί διεπίστωσαν ότι ο προσφεύγων έπασχε από κίρρωση, η οποία είχε προκληθεί από χρόνια ηπατίτιδα Β, από πυλαία υπέρταση (σπληνομεγαλία και κίρσοι οισοφάγου), καθώς και από λανθάνουσα λοίμωξη (σύφιλη), η οποία είχε προκληθεί από ένα βακτήριο, το ωχρό τρεπόννημα.

12. Τον Νοέμβριο του έτους 2003, ο προσφεύγων υπεβλήθη σε θεραπεία για τους οισοφαγικούς κίρσους.

13. Στις 18 Δεκεμβρίου 2003, ο προσφεύγων αιτήθηκε την αναστολή εκτελέσεως της ποινής του, δυνάμει των άρθρων 557 και 560 ΚΠΔ. Ισχυριζόταν ότι, λόγω των σοβαρών προβλημάτων υγείας που αντιμετώπιζε, κινδύνευε να υποστεί ανεπανόρθωτη βλάβη. Συμφώνως προς την από 8 Δεκεμβρίου 2003 ιατρική έκθεση, λόγω της καταστάσεως της υγείας του προσφεύγοντος, απαιτείτο η συνεχής ιατρική παρακολούθησή του εντός εξειδικευμένου ηπατολογικού κέντρου, καθώς και η θεραπευτική αντιμετώπιση της καταστάσεώς του, με στόχο την πρόληψη τυχόν επιπλοκών (αιμορραγίες πεπτικού και ηπατική εγκεφαλοπάθεια).

14. Στις 8 Ιανουαρίου 2004, το Πλημμελειοδικείο Πατρών διέταξε την αναστολή εκτελέσεως της επιβληθείσας στον προσφεύγοντα ποινής, προκειμένου αυτός να εισαχθεί για τετράμηνη νοσηλεία στο Νοσοκομείο Αμαλιάδος (απόφαση υπ'

αριθ. 93/2004).

15. Στις 9 Μαΐου 2004, κατόπιν ελέγχου ο οποίος διενεργήθηκε στο Νοσοκομείο Αμαλιάδος, η Αστυνομία διεπίστωσε ότι, στις 27 Ιανουαρίου 2004, ο προσφεύγων πήρε εξιτήριο και διέφυγε.

2. Το μεταξύ 9 Ιουνίου 2006 και 15 Μαρτίου 2007 χρονικό διάστημα

16. Στις 9 Ιουνίου 2006, ο προσφεύγων συνελήφθη εκ νέου και οδηγήθηκε στις Δικαστικές Φυλακές Πατρών, όπου τοποθετήθηκε σε κελί 24 τ.μ., στο οποίο είχαν τοποθετηθεί άλλοι δέκα κρατούμενοι και το οποίο διέθετε δύο παράθυρα και τουαλέτα 7 τ.μ.

17. Στις 21 Ιουνίου 2006, ο προσφεύγων εισήχθη στο Νοσοκομείο Πατρών λόγω οισοφαγικών αιμορραγιών. Στο νοσοκομείο αυτό, υπεβλήθη σε θεραπεία (πρώτη συνεδρία ενδοσκοπικής απολίνωσης (ελαστική περίδεση) των οισοφαγικών κισσών) και παρέμεινε μερικές ημέρες για προληπτικούς λόγους. Στις 3 Ιουλίου 2006, επέστρεψε στις φυλακές.

18. Στις 13 Ιουλίου 2006, ο προσφεύγων εισήχθη εκ νέου στο νοσοκομείο εν όψει νέας συνεδρίας απολινώσεως. Εν τούτοις, η επέμβαση αυτή δεν πραγματοποιήθηκε, επειδή ο προσφεύγων δεν είχε ακολουθήσει τις συστάσεις των ιατρών.

19. Με την από 14 Αυγούστου 2006 επιστολή, ο προσφεύγων απευθύνθηκε προς τη Χειρουργική Κλινική Μεταμοσχεύσεων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, προκειμένου να υποβληθεί σε μεταμόσχευση ήπατος. Στις 16 Αυγούστου 2006, η Χειρουργική Κλινική Μεταμοσχεύσεων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης πληροφόρησε τον προσφεύγοντα ότι έπρεπε, προηγουμένως, να υποβληθεί σε ειδικές εξετάσεις, σε ένα Γαστρεντερολογικό-Ηπατολογικό Κέντρο.

20. Στις 4 Σεπτεμβρίου 2006, ενώπιον του Πλημμελειοδικείου Πατρών, ο προσφεύγων αιτήθηκε την αναστολή εκτελέσεως της ποινής του, ισχυριζόμενος ότι, λόγω των σοβαρών προβλημάτων υγείας που αντιμετώπιζε, κινδύνευε να υποστεί ανεπανόρθωτη βλάβη.

21. Στις 23 Σεπτεμβρίου 2006, ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών διέταξε πραγματογνωμοσύνη και όρισε δύο ιατροδικαστές, στους οποίους ανέθεσε να εξετάσουν τον προσφεύγοντα. Συμφώνως προς τις δύο ιατρικές εκθέσεις των εν λόγω

ιατροδικαστών, σε αυτό το στάδιο της παθήσεως, δεν απαιτείτο μακροχρόνια νοσηλεία. Συμφώνως προς την έκθεση του πρώτου εμπειρογνώμονα, η μεταφορά του προσφεύγοντος σε νοσοκομείο απαιτείτο μόνον σε περίπτωση επιδεινώσεως της καταστάσεως της υγείας του. Η ανάπαυση, μία προσαρμοσμένη δίαιτα, η μη κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών, μία κατάλληλη φαρμακευτική αγωγή και η διενέργεια τακτικών ιατρικών εξετάσεων ηδύναντο να μειώσουν τον κίνδυνο επιδεινώσεως. Ο δεύτερος εμπειρογνώμονας έκρινε ότι μία νέα αιμορραγία θα έθετε σε κίνδυνο τη ζωή του προσφεύγοντος και ότι, για προληπτικούς λόγους, ήταν σκόπιμο να υποβληθεί ο ενδιαφερόμενος σε ειδικές εξετάσεις, σε εξειδικευμένο ιατρικό κέντρο, ώστε να ελεγχθεί η κατάσταση της υγείας του και να μελετηθεί η δυνατότητα μεταμοσχεύσεως ήπατος.

22. Στις 18 Οκτωβρίου 2006, η υπόθεση συζητήθηκε ενώπιον του Πλημμελειοδικείου. Το δικαστήριο αυτό εξήτασε έναν ιατροδικαστή, τον οποίο είχε προτείνει ο προσφεύγων, και προέβη στην ανάγνωση των εκθέσεων των δύο εμπειρογνομόνων. Στη συνέχεια, το Πλημμελειοδικείο απέρριψε την αίτηση αναστολής, επειδή δεν απαιτείτο μακροχρόνια νοσηλεία (απόφαση υπ' αριθ. 3241/2006).

23. Παράλληλα, κατά το χρονικό διάστημα Ιουνίου-Δεκεμβρίου 2006, ο προσφεύγων εισήχθη κατ' επανάληψη στο νοσοκομείο, προκειμένου να τον εξετάσουν δερματολόγοι και να του χορηγηθεί θεραπευτική αγωγή για τη σύφιλη.

24. Την 1^η Φεβρουαρίου 2007, ο προσφεύγων ζήτησε από τις σωφρονιστικές αρχές πενθήμερη άδεια εξόδου, προκειμένου να επισκεφθεί την οικογένειά του και να επισκεφθεί τον θεράποντα ιατρό του. Στις 6 Φεβρουαρίου 2007, οι σωφρονιστικές αρχές απέρριψαν το αίτημα του προσφεύγοντος, θεωρώντας ότι, με βάση την προηγούμενη συμπεριφορά του, ήταν πιθανόν ο προσφεύγων να μη τηρήσει τους όρους μιας τέτοιας εξόδου.

3. Η χρονική περίοδος μετά την 15^η Μαρτίου 2007

25. Στις 15 Μαρτίου 2007, ο προσφεύγων διακομίσθηκε στο Ηπατο-γαστρεντερολογικό Τμήμα του Νοσοκομείου Πατρών. Στο έγγραφο, με το οποίο επιτράπη η έξοδος του προσφεύγοντος από τις φυλακές, αναφερόταν ότι επρόκειτο για «άτομο άκρως επικίνδυνο και ύποπτο φυγής».

26. Από εκείνη την ημέρα, ο προσφεύγων υποβάλλεται σε θεραπευτική αγωγή βασισμένη σε φάρμακα κατά του ιού της ηπατίτιδας Β.

27. Με την από 19 Απριλίου 2007 επιστολή, ο Διευθυντής της Παθολογικής Κλινικής του Νοσοκομείου Πατρών ζήτησε από τον Εισαγγελέα Εφετών Πατρών να διατάξει τη μεταφορά του προσφεύγοντος στο Νοσοκομείο «Λαϊκό», στην Αθήνα, επειδή το Νοσοκομείο Πατρών δεν διέθετε Κέντρο Μεταμοσχεύσεων Ήπατος. Εξ άλλου, ο Διευθυντής της Κλινικής ενημέρωσε τον Εισαγγελέα ότι, κατά τη νοσηλεία του προσφεύγοντος, είχαν διενεργηθεί ορισμένες από τις εξετάσεις οι οποίες προβλέπονται στο πλαίσιο του προμεταμοσχευτικού ελέγχου.

28. Παράλληλα, κατά το μεταξύ Μαρτίου-Μαΐου 2007 χρονικό διάστημα, διενεργήθηκαν πολλές ειδικές εξετάσεις, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ο προσφεύγων ηδύνατο να υποβληθεί σε μεταμόσχευση ήπατος.

29. Στις 13 Ιουλίου 2007, πραγματοποιήθηκε η δεύτερη συνεδρία απολινώσεως, η οποία αρχικώς είχε προγραμματισθεί για τις 13 Ιουλίου 2006.

30. Στις 19 Νοεμβρίου 2007, ο προσφεύγων εμφάνισε ασκίτη (άθροιση δηλ. υγρού μέσα στην κοιλιακή κοιλότητα), ο οποίος αντιμετωπίστηκε με δίαιτα χαμηλή περιεκτικότητας σε αλάτι και χορήγηση διουρητικών.

31. Μέχρι σήμερα, ο προσφεύγων εξακολουθεί να νοσηλεύεται στο Νοσοκομείο Πατρών.

Β. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

32. Στις 16 Ιανουαρίου 2007, ο προσφεύγων κατέθεσε ενώπιον του Δικαστηρίου αίτηση προσωρινών μέτρων, βάσει του άρθρου 39 του Κανονισμού Διαδικασίας. Ο προσφεύγων ισχυρίζετο ότι η κατάσταση της υγείας του κινδύνευε να υποστεί ανεπανόρθωτη βλάβη.

33. Στις 30 Ιανουαρίου 2007, το Δικαστήριο κάλεσε την Κυβέρνηση να του παράσχει κάθε στοιχείο σχετικό προς την κατάσταση της υγείας του προσφεύγοντος και την εντός των φυλακών περίθαλψή του.

34. Στις 13 Φεβρουαρίου 2007, η Κυβέρνηση υπέβαλε στο Δικαστήριο πολλές ιατρικές εκθέσεις των ιατρικών υπηρεσιών των φυλακών, με τις οποίες περιγράφεται κατά γενικό τρόπο η κατάσταση της υγείας του προσφεύγοντος και οι εξετάσεις στις οποίες υπεβλήθη.

35. Κληθείς να σχολιάσει τα υποβληθέντα από την Κυβέρνηση στοιχεία, ο προσφεύγων παρακάλεσε εκ νέου το Δικαστήριο να επέμβει κατεπειγόντως, στις 22 Φεβρουαρίου 2007.

36. Στις 9 Μαρτίου 2007, ο Πρόεδρος του Τμήματος στο οποίο είχε ανατεθεί η υπόθεση, απεφάσισε να προβεί στην εφαρμογή του άρθρου 39 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου και να καλέσει την Κυβέρνηση «να διατάξει τη μεταφορά του προσφεύγοντος σε εξειδικευμένο ιατρικό κέντρο, προκειμένου να υποβληθεί σε όλες τις απαιτούμενες εξετάσεις και να παραμείνει νοσηλευόμενος έως ότου οι θεράποντες ιατροί κρίνουν ότι δύναται να επιστρέψει στις φυλακές χωρίς κίνδυνο για τη ζωή του.»

37. Στις 15 Μαρτίου 2007, η Κυβέρνηση ενημέρωσε το Δικαστήριο ότι ο προσφεύγων είχε διακομισθεί στο Νοσοκομείο Πατρών.

Γ. Οι ιατρικές εκθέσεις

1. Η ιατρική έκθεση του Καθηγητού Ν. Ζούμπου, Διευθυντού της Παθολογικής Κλινικής του Νοσοκομείου Πατρών.

38. Στις 30 Ιανουαρίου 2008, η Κυβέρνηση υπέβαλε στο Δικαστήριο την από 18 Ιανουαρίου 2008 ιατρική έκθεση του Καθηγητού Ζούμπου. Συμφώνως προς την έκθεση αυτή, η κατάσταση της υγείας του προσφεύγοντος, ο οποίος πάσχει από κίρρωση του ήπατος, κρίνεται σταθερή. Οι οισοφαγικοί κίρσοι, η ύπαρξη των οποίων διαπιστώθηκε, για πρώτη φορά, το 2003, αντιμετωπίστηκαν με απολίνωση. Η προσαρμοσμένη σε αυτό το στάδιο της παθήσεως ιατρική αγωγή βασίζεται στη χορήγηση φαρμάκων κατά του ιού της ηπατίτιδας. Παρόμοια φάρμακα χορηγούνται στον προσφεύγοντα από τις 15 Μαρτίου 2007. Κατά τον Καθηγητή Ζούμπο, ο προσφεύγων τελεί υπό κλινική παρακολούθηση και υποβάλλεται σε μικροβιολογικές εξετάσεις, ώστε να διαπιστωθούν και να αντιμετωπισθούν τυχόν επιπλοκές. Έτσι, κατά το τελευταίο υπερηχογράφημα, ο ασκίτης αντιμετωπίστηκε με δίαιτα χαμηλή περιεκτικότητας σε αλάτι και χορήγηση διουρητικών, από τις 19 Νοεμβρίου 2007 έως τις 11 Ιανουαρίου 2008. Ο προσφεύγων δεν παρουσίασε άλλες σοβαρές επιπλοκές, όπως ανθεκτικό ασκίτη, αιμορραγίες πεπτικού ή ηπατική εγκεφαλοπάθεια. Λαμβανομένων υπ' όψη των τελευταίων παρακλινικών εξετάσεων (αιματολογικών, βιοχημικών και υπερηχογραφήματα) και της κλινικής εικόνας του, δεν επιβάλλεται παραμονή του ασθενούς στο νοσοκομείο.

2. Η ιατρική έκθεση του Καθηγητού Γ. Ίμβριου, Χειρουργού στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

39. Στις 30 Οκτωβρίου 2007, αφού παρέλαβε τα αποτελέσματα των εξετάσεων οι οποίες διενεργήθηκαν στο Νοσοκομείο Πατρών στο πλαίσιο το προμεταμοσχευτικού ελέγχου, ο Καθηγητής Ίμβριος διετύπωσε τη γνώμη ότι 1. (...) δεν απαιτείται επείγουσα μεταμόσχευση ήπατος, αφού ο προσφεύγων δεν πάσχει από μη αντιρροπούμενη κίρρωση. 2. Ωστόσο, οι ασθενείς οι οποίοι ευρίσκονται στην ίδια κατάσταση, είναι δυνατόν να παρουσιάσουν, ανά πάσα στιγμή, μη αντιρροπούμενη κίρρωση και να πληρούν τις προϋποθέσεις για μεταμόσχευση ήπατος. Επομένως, η απόφαση, σύμφωνα με την οποία ο ασθενής δεν πληροί τις προϋποθέσεις αυτές, βάσει των στοιχείων τα οποία μας υπεβλήθησαν, δεν είναι οριστική και δύναται να αναθεωρηθεί, αναλόγως των κλινικών και μικροβιολογικών εξετάσεων οι οποίες πρέπει να πραγματοποιούνται ανά δίμηνο.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ι. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΑΙΤΙΑΣΕΩΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 3 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

40. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι μολύνθηκε με τον ιό της ηπατίτιδας Β λόγω των συνθηκών κρατήσεώς του στις Φυλακές Ναυπλίου και Πατρών. Περαιτέρω, παραπονείται για την έλλειψη καταλλήλου, προσαρμοσμένης στην πάθησή του περιθάλψεως. Επικαλείται δε το άρθρο 3 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει τα εξής :

«Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχείρισιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς.»

Α. Επί του παραδεκτού

41. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι αιτιάσεις του προσφεύγοντος όσον αφορά το χρονικό διάστημα κατά το οποίο κρατήθηκε στις Φυλακές Ναυπλίου, καθώς και το χρονικό διάστημα κατά το οποίο κρατήθηκε στις Φυλακές Πατρών (11 Ιουνίου 2003 – 9 Ιανουαρίου 2004), πρέπει να απορριφθούν ως ασυμβίβαστες *ratione temporis* (!), επειδή ο προσφεύγων είχε αφεθεί δύο φορές ελεύθερος, στις 9 Φεβρουαρίου 2001 και 9 Ιανουαρίου 2004, και οι αρχές δεν ευθύνονταν για την κατάσταση της υγείας του ενδιαφερομένου. Κατά την Κυβέρνηση, ο προσφεύγων

όφειλε να προσφύγει ενώπιον του Δικαστηρίου εντός εξαμήνου προθεσμίας από των αντιστοιχών ημερομηνιών, κατά τις οποίες αφέθη ελεύθερος.

42. Ο προσφεύγων δεν προβάλλει επιχειρήματα επί του ζητήματος αυτού.

43. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι λόγω της φύσεως των αιτιάσεων οι οποίες προβάλλονται στο πλαίσιο της παρούσης υποθέσεως, πρέπει το παραδεκτό της παρούσης προσφυγής να κριθεί συνολικά, και δεν θεωρεί ότι είναι πρόσφορος ένας διαχωρισμός των διαφόρων χρονικών περιόδων κρατήσεως του προσφεύγοντος. Ως εκ τούτου, δεν αρμόζει να γίνει δεκτή η ένσταση της Κυβερνήσεως.

44. Εξ άλλου, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η προσφυγή δεν είναι προδήλως αβάσιμη κατά την έννοια του άρθρου 35 παρ. 3 της Συμβάσεως και ότι δεν προσκρούει σε άλλον λόγο απαραδέκτου. Πρέπει, επομένως, να γίνει δεκτή ως παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

45. Ο προσφεύγων παραπονείται για τις συνθήκες κρατήσεώς του. Ειδικότερα, ισχυρίζεται ότι μολύνθηκε με τον ιό της ηπατίτιδας αφού φυλακίσθηκε, ενώ ουδέν πρόβλημα υγείας είχε κατά το παρελθόν. Επίσης, ο προσφεύγων υπογραμμίζει ότι ασθενεί βαριά και ότι, λόγω της καταστάσεως της υγείας του, απαιτείται ειδική περίθαλψη, η οποία δεν του παρέχεται στη φυλακή. Ειδικότερα, ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι, στις Φυλακές Πατρών, δεν υπεβλήθη σε προσαρμοσμένη στην πάθησή του θεραπευτική αγωγή και ότι οι συνθήκες κρατήσεώς του δεν είναι κατάλληλες για την κατάσταση της υγείας του. Εκτιμά δε ότι, εάν δεν είχε προσφύγει ενώπιον του Δικαστηρίου, οι κρατικές αρχές δεν θα είχαν λάβει κανένα κατάλληλο μέτρο για την περίθαλψή του. Τέλος, παραπονείται ότι, παρά το γεγονός ότι διακομίσθηκε στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Πατρών, οι αρχές δεν λαμβάνουν πάντα όλα τα απαιτούμενα μέτρα για να προστατευθεί η υγεία του και, ειδικότερα, για να διευκολύνουν μία μεταμόσχευση ήπατος. Στο σημείο αυτό, διαμαρτύρεται για το γεγονός ότι δεν διακομίσθηκε στο Νοσοκομείο «Λαϊκό», στην Αθήνα, αν και τούτο ζητήθηκε από τον Διευθυντή της Παθολογικής Κλινικής του Νοσοκομείου Πατρών.

46. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι ιατρικές εξετάσεις πραγματοποιήθηκαν σε αρκετά τακτικά χρονικά διαστήματα, τόσο στις Φυλακές όσο και στο Νοσοκομείο

Πατρών, ένα σύγχρονο ιατρικό κέντρο το οποίο διαθέτει όλες τις απαιτούμενες υποδομές για να περιθάλπει ασθενείς οι οποίοι πάσχουν από κίρρωση. Αναφέρει δε ότι η κατάσταση της υγείας του προσφεύγοντος ουδόλως επιδεινώθηκε κατά τη διάρκεια της κρατήσεώς του, και τούτο, χάρις στην προσαρμοσμένη θεραπευτική αγωγή στην οποία υπεβλήθη. Στο σημείο αυτό, η Κυβέρνηση επικαλείται τις ιατρικές εκθέσεις των Καθηγητών Ζούμπου και Ίμβριου. Εξ άλλου, η Κυβέρνηση επισημαίνει ιδιαίτερα το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος δραπέτευσε κατά τη διάρκεια της πρώτης νοσηλείας του. Κατά την Κυβέρνηση, ο προσφεύγων προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου με μοναδικό σκοπό να αποφύγει να εκτίσει το υπόλοιπο της ποινής του.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Γενικές Αρχές

47. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι το άρθρο 3 της Συμβάσεως κατοχυρώνει μία εκ των πλέον θεμελιωδών αξιών των δημοκρατικών κοινωνιών. Απαγορεύει απολύτως τις βασάνους και τη μεταχείριση ή ποινές απάνθρωπες ή εξευτελιστικές, ανεξαρτήτως περιστάσεων και ενεργειών του θύματος. Η φύση του αδικήματος για το οποίο καταδικάσθηκε ο προσφεύγων, είναι, επομένως, αλυσιτελής για την εξέταση της προσφυγής υπό το πρίσμα του άρθρου 3 (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *V. Κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], αριθ. προσφυγής 24888/94, παρ. 69, ΕΔΑΔ 1999-IX, *Labita κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. προσφυγής 26772/95, παρ. 119, ΕΔΑΔ 2000-IV, *Kudla κατά Πολωνίας* [GC], αριθ. προσφυγής 30210/96, παρ. 90, ΕΔΑΔ 2000-XI, *Valašinas κατά Λιθουανίας*, αριθ. προσφυγής 44558/98, παρ. 100, ΕΔΑΔ 2001-VIII).

48. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει, στη συνέχεια, ότι, κατά την πάγια νομολογία του, για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, πρέπει μία μεταχείριση να είναι ενός ελαχίστου βαθμού σοβαρότητας (*McGlinchey κ.λ.π. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. προσφυγής 50390/00, παρ. 45, ΕΔΑΔ 2003-V). Η εκτίμηση αυτού του ελαχίστου ορίου είναι κατ' ουσία σχετική. Εξαρτάται από το σύνολο των στοιχείων της υποθέσεως και, ειδικότερα, από τη φύση και το πλαίσιο της μεταχειρίσεως, από τον τρόπο κατά τον οποίο έλαβε χώρα, από τη διάρκειά της, από τις σωματικές ή πνευματικές επιπτώσεις της, ως και, ενίοτε, από το φύλο, την ηλικία και την κατάσταση της υγείας του θύματος (βλ., π.χ., *Raninen κατά Φιλανδίας*, απόφαση της 16^{ης} Δεκεμβρίου 1997, *Συλλογή Αποφάσεων* (*Recueil des arrêts et*

décisions) 1997-VIII, σελ. 2821-2822, παρ. 55, *Peers κατά Ελλάδος*, αριθ. προσφυγής 28524/95, παρ. 67, ΕΔΑΔ 2001-III). Το αν η μεταχείριση αποσκοπούσε στον εξευτελισμό ή τη μείωση του θύματος, είναι άλλο ένα στοιχείο το οποίο πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψη. Ωστόσο, η απουσία ενός τέτοιου σκοπού δεν οδηγεί απαραίτητα στην οριστική διαπίστωση μη παραβιάσεως του άρθρου 3 (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Peers κατά Ελλάδος*, παρ. 74).

49. Προκειμένου, ειδικότερα, περί προσώπων τα οποία έχουν στερηθεί την ελευθερία τους, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, σε ένα Κράτος δικαίου, η συνέχιση της εκτελέσεως της ποινής προϋποθέτει ότι ο κρατούμενος έχει την ικανότητα να υποστεί την κράτηση. Το Δικαστήριο υπομνησκει την πάγια θέση του ότι η Σύμβαση δεν προβλέπει γενική υποχρέωση αποφυλακίσεως κρατουμένου για λόγους υγείας (*Mouisel κατά Γαλλίας*, αριθ. προσφυγής 67263/01, παρ. 40, ΕΔΑΔ 2002-IX). Πάντως, η Σύμβαση επιβάλλει στο Κράτος να προστατεύει τη σωματική ακεραιότητα των προσώπων τα οποία έχουν στερηθεί την ελευθερία τους, ειδικότερα με την παροχή της απαιτούμενης ιατρικής περιθάλψεως (*Hurtado κατά Ελβετίας*, απόφαση της 28^{ης} Ιανουαρίου 1994, série A n° 280-A, γνωμοδότηση της Επιτροπής, σελ. 15-16, παρ. 79). Περαιτέρω, σε «ειδικές» περιπτώσεις, κατά τις οποίες η κατάσταση της υγείας του κρατουμένου είναι «παντελώς ασυμβίβαστη» με την κράτησή του, το άρθρο 3 δύναται να απαιτεί την αποφυλάκιση του εν λόγω προσώπου υπό ορισμένες προϋποθέσεις (*Rojkon κατά Ρωσίας*, αριθ. προσφυγής 64140/00, παρ. 104, απόφαση της 19^{ης} Ιουλίου 2007).

50. Το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να ασχοληθεί με τη συμβατότητα της κρατήσεως προσώπων τα οποία πάσχουν από σοβαρές παθήσεις, τόσο σωματικές (προαναφερθείσα απόφαση *Mouisel κατά Γαλλίας*) όσο και πνευματικές (*Rivière κατά Γαλλίας*, αριθ. προσφυγής 33834/03, παρ. 64, απόφαση της 11^{ης} Ιουλίου 2006). Το κεντρικό ζήτημα το οποίο τίθεται στις ήδη κριθείσες υποθέσεις, είναι να καθορισθεί εάν και μόνον το περιβάλλον της φυλακής είναι ακατάλληλο σε σχέση με την κατάσταση ατόμου το οποίο πάσχει από παθήσεις οι οποίες προκαλούν σωματική αναπηρία, και εάν η δοκιμασία της κρατήσεως, αυτή καθαυτή, αποδεικνύεται ιδιαίτερως επίπονη λόγω της αδυναμίας του ατόμου να υποστεί ένα τέτοιο μέτρο.

β) Εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση

51. Όσον αφορά την παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι αναφερόμενες από τον προσφεύγοντα περιστάσεις, ως προς την κατάσταση της υγείας του, είναι ανησυχητικές. Ο προσφεύγων πάσχει από κίρρωση η οποία προκλήθηκε από τον ιό της ηπατίτιδας Β, χρόνια πάθηση του ήπατος, στο πλαίσιο της οποίας η αρχιτεκτονική δομή του ήπατος παρουσιάζει διάχυτη και ανεπανόρθωτη διαταραχή. Η πάθηση αυτή, για την οποία απαιτείται συνεχής παρακολούθηση και προσαρμοσμένη θεραπευτική αγωγή, προκαλεί συχνά, όπως στην περίπτωση του προσφεύγοντος, επιπλοκές, όπως αιμορραγίες του πεπτικού -συνήθως, από ρήξη οισοφαγικών κισσών- και πυλαία υπέρταση.

52. Όσον αφορά τον ισχυρισμό του προσφεύγοντος, ότι, δηλαδή, η μόλυνση του οργανισμού του από τον ιό της ηπατίτιδας οφείλεται στις κακές συνθήκες κρατήσεως, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η νόσος αυτή είναι εξαιρετικά λοιμώδης και μεταδίδεται με τη σεξουαλική επαφή ή δια της επαφής με μολυσμένο αίμα ή μολυσμένα οργανικά υγρά. Ιατρικώς, η χρόνια μόλυνση από τον ιό της ηπατίτιδας Β δεν συνοδεύεται πάντα από συμπτωματολογία και είναι δυνατόν να ανιχνευθεί πολύ αργότερα. Σε ορισμένες βαριές περιπτώσεις, οδηγεί στην κίρρωση ή στον καρκίνο του ήπατος. Ένας στους τρεις πάσχοντες από χρόνια ηπατίτιδα Β κινδυνεύουν να εμφανίσουν κίρρωση, μετά από 20-30 έτη. Λαμβάνοντας υπ' όψη τον χρόνιο χαρακτήρα της νόσου αυτής και τον τρόπο μεταδόσεως του ιού, το Δικαστήριο δεν δύναται να δεχθεί αυτόν τον ισχυρισμό του προσφεύγοντος.

53. Στη συνέχεια, το Δικαστήριο κρίνει αναγκαίο να αποφανθεί επί του επιχειρήματος της Κυβερνήσεως, η οποία υποστηρίζει ότι η κατάσταση της υγείας του προσφεύγοντος δεν επιδεινώθηκε κατά τον χρόνο κρατήσεως. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι και μόνον η επιδείνωση της υγείας του κρατουμένου δεν διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο όσον αφορά την τήρηση του άρθρου 3 της Συμβάσεως. Πράγματι, όπως προκύπτει από τη νομολογία, δεν υφίσταται παραβίαση του άρθρου 3 από το γεγονός και μόνον της επιδείνωσης της καταστάσεως της υγείας του ενδιαφερομένου, δύναται, ωστόσο, μία τέτοια παραβίαση να προκύπτει από την πλημμελή περίθαλψη (βλ., προς την κατεύθυνση αυτή, *Melnik κατά Ουκρανίας*, αριθ. προσφυγής 72286/01, παρ. 104-106, απόφαση της 28^{ης} Μαρτίου 2006, *Σακκόπουλος κατά Ελλάδος*, αριθ. προσφυγής 61828/00, παρ. 41, απόφαση της

15^{ης} Ιανουαρίου 2004, και *Keenan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. προσφυγής 27229/95, παρ. 116, ΕΔΑΔ 2001-III). Έτσι, πρέπει το Δικαστήριο να διερευνήσει εάν, στην παρούσα υπόθεση, οι εθνικές αρχές έπραξαν ό,τι ήταν ευλόγως αναγκαίο, δεδομένης της σοβαρότητας της παθήσεως του προσφεύγοντος. Προς τούτο, αρμόζει να εξετασθούν μεμονωμένα οι διάφορες παροχές περιθάλψεως, οι οποίες προσεφέρθησαν στον προσφεύγοντα κατά τις διάφορες υπό κρίση χρονικές περιόδους.

54. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, κατά την πρώτη χρονική περίοδο, δηλ. κατά την περίοδο Αυγούστου 2003-Ιανουαρίου 2004, ο προσφεύγων υπεβλήθη σε μία σειρά ειδικών εξετάσεων και σε θεραπεία για τους οισοφαγικούς κισσούς. Επίσης, το Δικαστήριο αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στο γεγονός ότι η ανάγκη εξασφάλισης καταλλήλου ιατρικής παρακολουθήσεως και προλήψεως τυχόν επιπλοκών οδήγησε το Πλημμελειοδικείο Πατρών να διατάξει την εισαγωγή του προσφεύγοντος σε νοσοκομείο, λίγο -πέντε μήνες- μετά τη διάγνωση της παθήσεως. Κατά το Δικαστήριο, οι αρχές τήρησαν, κατ' αυτήν την πρώτη χρονική περίοδο, την υποχρέωσή τους να προστατεύσουν τη σωματική ακεραιότητα του προσφεύγοντος.

55. Το Δικαστήριο καταλήγει σε παρόμοια διαπίστωση και όσον αφορά την τελευταία χρονική περίοδο, η οποία είχε ως αφετηρία την 15^η Μαρτίου 2007. Συμφώνως προς τις προρρηθείσες δύο ιατρικές εκθέσεις (βλ. παρ. 38 και 39 ανωτέρω), ο προσφεύγων αποτελεί αντικείμενο τακτικής ιατροφαρμακευτικής παρακολουθήσεως, του χορηγείται δε τροφή προσαρμοσμένη στην κατάσταση της υγείας του. Επαληθεύεται, επομένως, ότι οι θεράποντες ιατροί αντέδρασαν αποτελεσματικά και αντιμετώπισαν την επιπλοκή (ασκίτης). Επίσης, φαίνεται ότι ο προσφεύγων υπεβλήθη σε ειδικές εξετάσεις στο πλαίσιο προμεταμοσχευτικού ελέγχου, καθώς και σε επέμβαση ενδοσκοπικής απολινώσεως.

56. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι έπρεπε να διακομισθεί στο Νοσοκομείο «Λαϊκό», στην Αθήνα, επειδή το Νοσοκομείο Πατρών δεν διαθέτει κέντρο μεταμοσχεύσεων ήπατος, και επικαλείται την από 19 Απριλίου 2007 επιστολή του Διευθυντού της Παθολογικής Κλινικής (βλ. παρ. 27). Ακόμα και αν η Κυβέρνηση δεν εξήγησε τον λόγο για τον οποίο δεν διετάχθη η μεταφορά αυτή, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν προκύπτει ότι το Νοσοκομείο Πατρών δεν διαθέτει την απαραίτητη υποδομή για να προσφέρει στον

προσφεύγοντα κατάλληλη για τις παθήσεις του ιατρική περίθαλψη, πολλώ μάλλον όταν, συμφώνως προς την έκθεση του Καθηγητού Ίμβριου, η κατάσταση της υγείας του προσφεύγοντος δεν χρήζει μεταμοσχεύσεως ήπατος (βλ. παρ. 39 ανωτέρω). Ως εκ τούτου, ίσον αφορά το χρονικό διάστημα το οποίο είχε ως αφετηρία την 15^η Μαρτίου 2007, οι αρχές τήρησαν τις υποχρεώσεις τους υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της Συμβάσεως.

57. Αντιθέτως, το Δικαστήριο δεν επείσθη ότι οι εθνικές αρχές παρείχαν στον προσφεύγοντα ιατρική περίθαλψη αντίστοιχη προς τη σοβαρότητα της παθήσεώς του κατά την περίοδο από 9 Ιουνίου 2006 έως 15 Μαρτίου 2007. Πράγματι, οι δύο ιατροδικαστές οι οποίοι εξήτασαν τον προσφεύγοντα, τον Σεπτέμβριο του έτους 2006, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι, αν και δεν απαιτείτο μακροχρόνια νοσηλεία, η κράτηση του προσφεύγοντος ηδύνατο να συνεχισθεί μόνον υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ήτοι ειδική δίαιτα, προσαρμοσμένη φαρμακευτική αγωγή και διενέργεια ιατρικών εξετάσεων σε ειδικό ιατρικό κέντρο (βλ. παρ. 21). Ωστόσο, όπως προκύπτει από τα κατατεθέντα από τους διαδίκους έγγραφα, οι σωφρονιστικές αρχές δεν ακολούθησαν τις οδηγίες αυτές.

58. Όσον αφορά, ειδικότερα, τη φαρμακευτική αγωγή, η Κυβέρνηση δεν απέδειξε στο Δικαστήριο ότι χορηγήθηκαν στον προσφεύγοντα τα κατάλληλα φάρμακα. Το στοιχείο αυτό επαληθεύεται από την ιατρική έκθεση του Καθηγητού Ζούμπου, συμφώνως προς την οποία τα φάρμακα κατά του ιού χορηγήθηκαν στον προσφεύγοντα, για πρώτη φορά, στις 15 Μαρτίου 2007 (βλ. παρ. 38 ανωτέρω). Αφ' ετέρου, από καμία συνταχθείσα από τις σωφρονιστικές υπηρεσίες και υποβληθείσα από την Κυβέρνηση ιατρική έκθεση δεν προκύπτει ότι στον προσφεύγοντα χορηγείτο ειδική διατροφή προσαρμοσμένη στην κατάσταση της υγείας του. Αντιθέτως, το Δικαστήριο εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι ένα πρόσωπο πάσχον από σοβαρή και άκρως λοιμώδη νόσο κρατήθηκε σε κελί 24 τ.μ. με άλλους δέκα κρατούμενους.

59. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, κατά το επίδικο χρονικό διάστημα, ο προσφεύγων εισήχθη κατ' επανάληψη στο νοσοκομείο. Το Δικαστήριο σημειώνει, ωστόσο, ότι, πλην της νοσηλείας από 21 Ιουνίου έως 3 Ιουλίου 2006 για οισοφαγικούς кирσούς, όλες σχεδόν οι εξετάσεις οι οποίες διενεργήθηκαν, αφορούσαν άλλα προβλήματα υγείας, κυρίως δερματολογικά (σύφιλη) και

οδοντιατρικά. Επιπροσθέτως, ακόμα και αν αληθεύει ότι η προγραμματισθείσα για τις 13 Ιουλίου 2006 συνεδρία απολινώσεως δεν πραγματοποιήθηκε επειδή ο προσφεύγων δεν είχε ακολουθήσει τις οδηγίες των ιατρών, ιδιαιτέρως εκπλήσσει το Δικαστήριο το γεγονός ότι καμία άλλη συνεδρία δεν πραγματοποιήθηκε σε εύθετο χρόνο. Πράγματι, ο προσφεύγων υπεβλήθη στην εν λόγω επέμβαση ένα χρόνο αργότερα.

60. Τέλος, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, ενώ οι αρμόδιες αρχές ήταν ενήμερες ότι ο προσφεύγων έπασχε από κίρρωση και ότι, λόγω της καταστάσεως της υγείας του, απαιτείτο κατάλληλη αντιμετώπιση, έπρεπε ο προσφεύγων να αναμείνει τις συστάσεις του Δικαστηρίου για λήψη μέτρων, προκειμένου να τύχει τακτικής ιατρικής παρακολούθησεως.

61. Τα στοιχεία αυτά αρκούν στο Δικαστήριο για να αχθεί στο συμπέρασμα ότι, κατά τη χρονική περίοδο από 9 Ιουνίου 2006 έως 15 Μαρτίου 2007, οι εθνικές αρχές δεν τήρησαν την υποχρέωσή τους όσον αφορά την προστασία της σωματικής ακεραιότητας του προσφεύγοντος, ειδικότερα με την παροχή κατάλληλης ιατρικής περιθάλψεως. Η παράλειψη των αρχών συνιστά απάνθρωπη μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 3 της Συμβάσεως. Υπήρξε, επομένως, παραβίαση της διατάξεως αυτής.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

62. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

A. Ζημία

63. Για υλική ζημία, ο προσφεύγων ζητά ένα ποσό το οποίο αντιστοιχεί στο σύνολο των εξόδων που απαιτούνται για μία μεταμόσχευση ήπατος, δηλαδή 80.000-150.000 ευρώ. Επίσης, ζητά 120.000 ευρώ για την ηθική ζημία, την οποία, όπως ισχυρίζεται, υπέστη.

64. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει το σχετικό προς την υλική ζημία αίτημα, το οποίο είναι, κατά τη γνώμη της, υπερβολικό και προδήλως αόριστο. Όσον αφορά την ηθική ζημία, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι και μόνον η

διαπίστωση παραβιάσεως θα συνιστούσε επαρκή δικαία ικανοποίηση.

65. Το Δικαστήριο δεν διακρίνει κάποιον αιτιώδη σύνδεσμο ανάμεσα στη διαπιστωθείσα παραβίαση και στην υλική ζημία την οποία επικαλείται ο προσφεύγων, και απορρίπτει το αίτημα αυτό. Αντιθέτως, το Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει να επιδικασθεί στον προσφεύγοντα το ποσό των 7.000 ευρώ για την ηθική ζημία, πλέον οιοδήποτε ποσού ήθελε οφείλεται ως φόρος.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

66. Ο προσφεύγων ζητά, επίσης, 1.500 ευρώ για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη που πραγματοποίησε στο πλαίσιο της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου, και προσκομίζει τιμολόγιο.

67. Η Κυβέρνηση θεωρεί ότι το αιτούμενο ποσό δεν είναι εύλογο, επειδή ο προσφεύγων δεν διέθετε δικηγόρο κατά την αρχική διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Εκτιμά δε ότι 300 ευρώ θα ήταν ένα εύλογο ποσό στην προκειμένη περίπτωση.

68. Κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης, συμφώνως προς το άρθρο 41, προϋποθέτει ότι αποδεικνύονται πραγματικά, αναγκαία και, επίσης, εύλογα (*Ιατρίδης κατά Ελλάδος* (δικαία ικανοποίηση) [GC], αριθ. προσφυγής 31107/96, παρ. 54, ΕΔΑΔ 2000-XI).

69. Στην προκειμένη περίπτωση, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων τα οποία έχει στη διάθεσή του, το Δικαστήριο κρίνει εύλογο να επιδικάσει στον προσφεύγοντα 1.000 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, πλέον οιοδήποτε ποσού ήθελε οφείλεται ως φόρος.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

70. Το Δικαστήριο κρίνει ότι αρμόζει να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας βάσει του επιτοκίου της διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

1. *Κάνει δεκτή* την προσφυγή ως παραδεκτή.
2. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Συμβάσεως.
3. *Κρίνει* ότι

α) το διάδικο Κράτος υποχρεούται να καταβάλει στον προσφεύγοντα, εντός τριών μηνών από της ημερομηνίας κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική συμφώνως προς το άρθρο 44 παρ. 2 της Συμβάσεως, 7.000 ευρώ για ηθική ζημία και 1.000 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, πλέον οποιουδήποτε ποσού ήθελε οφείλεται ως φόρος,

β) από της εκπνοής της προθεσμίας αυτής και μέχρι της καταβολής του, τα ποσά αυτά θα προσαυξάνονται με απλό τόκο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο της διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπεζής, προσαυξανόμενο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

4. *Απορρίπτει* το αίτημα περί δικαίας ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη Γαλλική γλώσσα, εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 12 Ιουνίου 2008, κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 παρ. 2 και 3 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

- υπογραφή -

/ Søren Nielsen /

Γραμματέας

- υπογραφή -

/ Nina Vajić /

Πρόεδρος